

לוח השנה היהודי - הקדמה

קדושת הזמן

תאריכים היסטוריים, כמו ציוני דרך, יוצרים מסלול במורשת שלנו. האירועים, אשר נחווים על ידי דור אחד, ונזכרים בדורות הבאים באמצעות זכרונות שנתיים אלה, מכבדים את מורשתנו.

מי שמכיר את החגים הלאומיים של ארצות הברית, יודע שרבים מהם, במקום להיות בתאריך מסוים בשנה, נקבעו כבר לפני שנים להיות בימי שני מסוימים בחודש מסוים (יום הולדתו של וושינגטון, למשל, תמיד יהיה ביום שני השלישי של חודש פברואר), ולא דווקא בתאריך המקורי של האירוע. זאת, כדי לאפשר "סופי-שבוע" ארוכים באותם שבועות.

בניגוד לקביעתם של חגים היסטוריים במדינות מסוימות, אשר ניתן להציב אותם באופן שרירותי או להזיזם כדי להתאימם לחופשות סוף שבוע ארוכות יותר, הלוח היהודי אינו רק "מכבד" את המורשת. ימי השבת והחגים הם עצמם המורשת שלנו – הם חדורים בקדושה וברוחניות מהותיים, והם מהווים הזדמנות לצמיחה אישית עצומה. מטרתה של סדרת שיעורי "מורשה" על לוח השנה היהודי היא לחקור את משמעותם ואת אופן קיומם של השבת והחגים היהודיים – הזדמנויות טבעיות לכל יהודי להתחבר למורשתנו.

מבנה הזמן

המושג הראשון שיש להבהיר בכל דיון על לוח השנה היהודי, הוא ההבנה כי החגים היהודיים אינם רק מזכירים אירועים מן העבר. היהדות אינה רואה בזמן התקדמות ליניארית סטטית הזורמת מרגע אחד למשנהו בלי קשר לעבר. היא רואה את הזמן כמדד מעגלי, מדיום אשר אנו נעים במהלכו, כפי שאנו נעים במרחב. לכן כותב הרב אליהו דסלר כי "אין הזמן עובר עלינו אלא אנו הולכים בתוכו" ("מכתב מאליהו" כרך א', עמ' 103). הרב דסלר ממשיך ומסביר כי אנו עוברים ונעים במעגל שבועי וכך אנו נפגשים עם השבת (שהיא אחת, וניצבת במקומה) פעם בשבוע. יחד עם זאת אנו נעים במעגל שנתי ובו אנו פוגשים את החגים והמועדים.

למעשה, המילה העברית "זמן" משקפת את משמעותו המהותית: 'זימן' פירושו הכין. ה' הכין עבורנו כל רגע בזמן על מנת שננצל אותו למטרותינו, האישיות והכלליות. "לפל זמן וְעַת לְכָל חַפְצֵי" (קהלת ג:א). ואמרו חכמינו ז"ל "אין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום", כי לכל דבר יש זמן מיוחד.

מתועדים בזמן

כשאנו נעים במעגל השנה, נפגשים אנו עם חגים שונים המופיעים בדרכנו. החגים היהודיים מכונים "מועדים" - וניתן לראות זאת במשמעות של "להיוועד", כלומר להיפגש. החגים הם פגישות בזמן. אך עם מה בדיוק אנו נפגשים בכל שנה בפסח, בשבועות ובסוכות? הרב שלום-נח ברזובסקי, בחיבורו "נתיבות שלום" (כרך ב', עמ' 981), מלמד אותנו כי בכל אחת מנקודות מפגש אלו קיימת אנרגיה רוחנית משלה המעניקה לנו הזדמנות ייחודית לצמיחה באותו הזמן. "לכל חג משלושת הרגלים יש סגולה המיוחדת, המאירה ליהודי לכל השנה, והיא עיצומו של חג. ויש ללמוד ענינו של חג הסוכות שהוא זמן שמחתנו כמו שקבעו חז"ל את מהותו בנוסח התפילה... וכמו שפסח הוא זמן חירותנו ושבועות הוא זמן מתן תורתנו."

פסח, למשל, הוא זמן של חירות. אז יצא עם ישראל ממצרים לאחר 210 שנות שעבוד, כדי להפוך לעם שיקבל את תורת ה'. אנו חיים חירות זו בכל שנה מחדש, ברמה האינדיווידואלית, באמצעות מצוות חג הפסח, המעניקות לנו את הכוח לגבור על הנטיות הבסיסיות שלנו ולשחרר את האנרגיות שלנו לעבודת ה'. פסח מכונה "זמן חירותנו" לא משום

שהיסטורית יצאנו לחירות מעבדות מצרים ביום זה, אלא משום שהמציאות הרוחנית המכונה "חירות" מושרשת בתקופה זו של השנה. לכן אומרים לנו בהגדה כי "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים".

הדבר נכון לגבי חג הפסח, ולגבי כל אחד ואחד מן המועדים בלוח השנה היהודי. לכן, כאשר סיווג הרב שמשון רפאל הירש את המועדים בחיבורו "חורב" הוא כינה אותם "עדות", משום שהם מעידים על אופי האנרגיה הרוחנית הנטועה בעונת השנה של כל אחד מהם. כשם שפסח מפגיש אותנו עם החירות, כך שבועות מציע לנו חוויה של התגלות, ראש השנה מביא עמו דין, סוכות משפיע שמחה, וכן הלאה.

(על מנת להבין כיצד המצוות של המועדים הן המקור לקביעתם של חגים אלה, ראה "שפתי חיים" על המועדים, כרך ג', עמ' 188-189).

חנוכה ופורים

חשוב לציין כי אפילו החגים מדרבנן, כלומר חנוכה ופורים, פועלים במתכונת זו. כשתיקנו חז"ל חגים אלו וקבעו אילו מצוות יתקיימו בהם, גילו לנו חכמינו את האנרגיה המיוחדת של הכוחות הרוחניים הטבועים בזמנים הללו. כפי שמסביר הרב אלחנן וסרמן ב"קונטרס דברי סופרים" (עמ' 7), בכל מצווה מדרבנן טבועה חותמת אלוהית:

"בכל המצוות ואיסורין של דבריהן הסכימה דעתן לדעת המקום... ומהאי טעמא (=ומזה הטעם) אנו חייבין לעשות כדבריהן שהרי אנו מקיימין בזה רצון השי"ת שהסכימה דעתן לדעתו".

כאן טמון ההסבר לכך שבחנוכה אנו מדליקים את הנרות ומברכים, "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר של חנוכה." על אף שהדלקת נרות חנוכה אינה מצווה מן התורה, אנו מבינים כי מצווה זו, כמו כל המצוות דרבנן, היא התגלות רצונו של ה'. לכן, בין אם מדובר בחג מדאורייתא ובין אם מדובר בחג מדרבנן, אנו מבינים כי החגים שלנו הם הזדמנויות ייחודיות להאדיר את הצמיחה הרוחנית שלנו.

כל חג מתנה

הרב הירש ("חורב", עמ' 86-88) מסכם את המסר המרכזי של החגים היהודיים ואת יחסם זה לזה כדלהלן:
שבת – קדושת החיים.

פסח – יצירה פיזית של עם ישראל והקשר שלו לגורלו ולתפקידו במהלך הדורות.

שבועות – יצירה רוחנית של עם ישראל והמקור האלוהי של תורת ישראל ושל אורח חייו.

ראש השנה ויום הכיפורים – בחינת החיים.

סוכות – הישרדותו הפיזית של עם ישראל בארץ ישראל וההערכה כלפי השגחתו המיוחדת של ה'.

שמיני עצרת – הישרדותו הרוחנית של עם ישראל בארץ ישראל ובעלותו של ה' על התורה.

פורים – הישרדותו הפיזית של עם ישראל בגלות וחיזוק האמונה בהשגחתו הנסתרת של ה' על עם ישראל.

חנוכה – הישרדותו הרוחנית של עם ישראל בגלות וחיזוק האמונה בכך שה' שומר על רוחו של עם ישראל.

כל אחד מן האוצרות הרוחניים של חגים אלו מוסיף ממד נחוץ לתמונה השלמה של החיים היהודיים. חיינו משתלבים בשמחת הפורים ומתעצבים באבל של תשעה באב; הם מתמלאים השראה וכמיהה מן התשובה של יום הכיפורים והם מתמלאים יראה בראש השנה; הם מוארים באורו של חנוכה ומונעים קדימה בכוח ההזדמנות שבחג השבועות. כולם נחוצים וכל אחד בזמנו. "לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים".

קידוש הזמן

אך האם אנו רק מסתובבים סביב מעגל החוזר על עצמו, ונתקלים כל שנה באותם רגעי חירות, דין ושמחה? האמת היא שעל אף שמבנה הזמן הוא מעגלי, הוא גם ליניארי. לכן, בכל שנה, אנו אומנם עוברים דרך רגעים מיוחדים אלה בזמן, אך כל שנה נושאת עמה חוויה חדשה – הזדמנות חדשה לשלב את מהותו של החג לתוך חיינו. השורש "ש-נ-ה" פירושו חזרה, אך גם שינוי. לכן, מבנה הזמן היהודי אינו ממש מעגל אלא ספיראלה העולה מעלה מעלה, ספיראלה המתקדמת לקראת מטרה – תכלית הבריאה – ויחד עם זאת עוברת דרך צמתי מפתח המחדירים במסע אנרגיות מיוחדות במהלך הזמן.

השקפתה של היהדות על הזמן היא דינאמית. היא כוללת אותנו, המשתתפים בתוכנית. כל חגי ישראל, מלבד שבת, נקבעים על ידי לוח-הלבנה הנקבע על ידי אדם, בבית הדין הגדול של חכמי ישראל (ומותאם מפעם לפעם לעונותיה של שנת השמש). בכל חודש, באו עדים להעיד כי ראו את הלבנה בחידושה ובית הדין היה מקדש את החודש הבא, ובכך קובע מתי יחולו החגים. לכן המילה העברית "חודש" היא משורש "ח-ד-ש" או חידוש. כל חודש מתחדש בעזרת מעשיו של האדם. שבת, כציון לבריאה, יוצאת מכלל זה משום שהיא מגיעה בזמן שבועי קבוע ללא כל מעשה מצדנו. אך שאר החגים והמועדים של ישראל הם פגישה משותפת בין ה' לבין האנושות [ראה הרב שמשון רפאל הירש, פירוש לשמות יב:ב].

מצוות קידוש החודש הפכה את עם ישראל מנוסעים פאסיביים במהלך הזמן לנהגים של הכוחות הרוחניים שלו. מתוך היותנו שותפים בקביעת הזמנים, יש לנו חלק בקביעת הזמן שבו יחדיר ה' בלוח השנה את האנרגיות הרוחניות הרלוונטיות של המועדים. בכך אנו בעצמנו מקדשים את הזמן. כאשר אנו מברכים בכל חג, "ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים", אנו למעשה מברכים את ה' על שהעניק לנו את היכולת לקדש את הזמן [ראה תלמוד בבלי, ברכות מט.].

שבת - אבן הפינה לחיים יהודיים

כפי שצינינו, השבת נבדלת מן החגים האחרים. קדושתה נטועה באופן קבוע במרקם הזמן של הקב"ה בעצמו. בשבת הראשונה, שבת ה' ממלאכתו, מלאכת בריאת העולם. כל שבת מביאה אלינו תחושת שלמות. העולם טרם הושלם, אך השבת היא "מעין עולם הבא". ללא התזכורת השבועית של השבת, מעגל הזמן עלול להתגלגל הרחק מאחיותנו, משום שלא נוכל לראות את מטרתה העליונה של הבריאה. השבת מהווה נקודה אחיזה, עוגן של קדושה בכל שבוע. כאשר אנו שומרים שבת, אנו מצהירים כי ה' ברא את העולם, נתן לנו את התורה, ומנהל באופן ישיר את ההיסטוריה. כך, מגלה השבת את מהותה של היהדות ומהות החיים היהודיים.

להתחבר לעוצמה

כולנו מכירים את החגים והמועדים היהודיים; השתתפנו בתפילות כימים הנוראים, הדלקנו נרות חנוכה, ונטלנו חלק בליל הסדר. אך האם הגענו לכוחות הרוחניים המתגלים בעתים אלה? האם ניגשנו לחגים כנקודות ציון של האנרגיות הרוחניות המושרשות כל אחת בעונתה, ולא כתאריכים המזכירים אירועים היסטוריים גרידא? האם ראינו במנהגים הרבים שקיימנו הזדמנויות לקדש את הזמן, לרומם את השגרתנו לרמה רוחנית חדשה?

השיעורים המוצגים בסדרה זו של "מורשה" על לוח השנה מבקשים לעשות זאת. שיעורים אלו, הצוללים אל תוך מקורות יהודיים קלאסיים ואל תוך חיבוריהם של הוגי הדעות הגדולים של עמנו במהלך כל הדורות, מבקשים לסייע לנו לנצל במלואן את הפגישות העונתיות שלנו עם ה', כאשר אנו צועדים על הספיראלה של הזמן, סביב מעגל השנה שלנו.